

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Τέταρτος

Συνδρομή ἑτησίαι: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἑτησίαι — Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

17 Ἰουλίου 1877

Ὁ ἐν Πετροουπόλει πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδος κ. Π. Βράι-
λας, πρὸς τὸν ὁποῖον ἡ Ἔστια ἔχει πολλὰς ἀφορμὰς νὰ
εὐγνωμονῇ, συνέταξε χάριν τῶν ἀναγνωστῶν ἡμῶν, ὑπὸ
τὸν τίτλον «Δημιῶδης ἐπιστήμη», σειρὰν ἄρθρων περὶ ψυ-
χῆς, περὶ Θεοῦ καὶ περὶ ἠθικοῦ νόμου. Διὰ τῶν ἄρθρων
τούτων, ὧν ἀρχόμεθα σήμερον τῆς δημοσιεύσεως, ὁ βαλθὺς
ἐπιστήμων καθίσταται προσιτὰς καὶ ἐληήπτους τοῖς πᾶσιν ὑ-
ψηλὰς ἀληθείας, ἀναγκαίαις πρὸς διατήρησιν τῶν ὑγειῶν
παραδόσεων καὶ ἀνίπλισιν τοῦ ἠθικοῦ χαρακτῆρος ἀπί-
ναντι τοῦ ἐπιπολάζοντος ὕλισμοῦ τῆς ἐποχῆς μας.
Σ. τ. Δ.

ΔΗΜΩΔΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Α΄

Ὁ ἄνθρωπος διακρίνεται τῶν ἄλλων ζώων
διὰ τοῦ λόγου· καὶ ὁ λόγος δύο ἔχει κυριωτάτας
σημασίας· κατὰ μὲν τὴν πρώτην, σημαίνει τὴν
διάλεκτον, ἥτοι τὸ σύνολον τῶν λέξεων, δι' ὧν
ἐκφράζομεν τὰ ἐν ἡμῖν νοήματα καὶ αἰσθηήματα
καὶ βουλήματα, καὶ τότε λέγεται λόγος προ-
φορικός· κατὰ δὲ τὴν δευτέραν, σημαίνει τὴν ἐ-
σωτερικὴν δύναμιν, δι' ἧς κρίνομεν περὶ τῆς φύ-
σεως τῶν πραγμάτων, καὶ ζητοῦμεν τὰ αἴτια
καὶ τὰ τέλη αὐτῶν, καὶ τότε λέγεται λόγος ἐν-
διάθετος· καὶ διὰ τοῦτο λόγος λέγεται καὶ ἡ
ἀρχὴ τῆς φύσεως ἑκάστου πράγματος, καὶ τὸ
αἴτιον ὑφ' οὗ παρήχθη, καὶ τὸ τέλος εἰς ὃ τείνει,
δηλ. τὸ πῶς, τὸ πόθεν καὶ τὸ διατὶ ὑπάρ-
χει. Ἐπειδὴ δὲ τὸ αἴτιον τῶν αἰτίων εἶ-
ναι ὁ Θεὸς, ὑπεράνω τοῦ ἐν ἡμῖν λόγου καὶ τοῦ
ἐν τῷ κόσμῳ ὑπάρχει ὁ Λόγος, δι' οὗ τὰ πάντα
ἐγένετο, ὁ Θεὸς Λόγος. Φανερὸν δὲ πῶς πᾶσαι
αἰέττοιαι αὐταὶ σχετίζονται πρὸς ἀλλήλας, καὶ
πῶς δικαιολογεῖται ἡ χρῆσις μιᾶς μόνης λέξεως
πρὸς δήλωσιν αὐτῶν· ὑπάρχει λόγος ἐν τῷ κό-
σμῳ, διότι ὑπάρχει Θεὸς Λόγος, καὶ τὸν ἐν τῷ
κόσμῳ λόγον κατανοοῦμεν διὰ τοῦ ἐν ἡμῖν ἐν-
διαθέτου, ὅστις ἐκφράζεται διὰ τοῦ προφορικοῦ.
Ὅτι δὲ τὰ ζῶα δὲν ἔχουσιν οὔτε τὸν προφο-
ρικὸν οὔτε τὸν ἐνδιάθετον λόγον, ὡς ἡμεῖς, τοῦτο
εἶναι ἀναντιρρήτον, διότι οὔτε ἡ διάλεκτος αὐ-
τῶν εἶναι τελειοποιήσιμος καὶ προοδευτικὴ ὡς
ἡ ἡμετέρα, ὁ οὗτος δὲ τὸ ἐνδιάθετον λόγον ἀνα-
καλύπτουσι τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ συνκρ-
μολογοῦσιν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, οὔτε οἰκιο-
ποιοῦνται αὐτοὺς καὶ ἐκφραζοῦσιν, προάγοντες
καθ' ἑκάστην τὴν βιομηχανίαν καὶ εὐημερίαν

αὐτῶν, οὔτε καλλιτεχνίαν ἔχουσιν, οὔτε ἐθι-
κότητα, ἐπομένως οὔτε κοινωνικὴν καὶ ἱστορι-
κὴν πρόοδον, ὡς ὁ ἄνθρωπος.—Τὰ ζῶα αἰσθά-
νονται, νοοῦσι, παθαίνονται, ἔχουσι τινα ἐξ αὐ-
τῶν καὶ τινα βιομηχανίαν καὶ κοινωνίαν, ἀλλὰ
περιορίζονται ἐντὸς τοῦ στενωπότητος κύκλου
τῆς συντηρήσεως καὶ πολλαπλασιάσεως τοῦ εἴ-
δους αὐτῶν, καὶ μὴ φωτιζόμενα ἐκ τῆς θείας
ἀκτίνος τοῦ λόγου, δὲν ἀναπτύσσονται, δὲν τε-
λειοποιοῦνται, δὲν προοδεύουσιν, ὥστε ἡ ζωὴ
αὐτῶν μονοτόνως καὶ ἡ αὐτὴ πάντοτε ἐπανα-
λαμβάνεται ἀφ' ἧς προήλθεν εἰς τὸν κόσμον καὶ
μέχρις οὗ ἀφανισθῶσιν ἀπ' αὐτοῦ.—Ἄρα με-
ταξὺ ζώου καὶ ἀνθρώπου ὑπάρχει χάσμα ἀ-
πλήρωτον. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀρχὴ νέου κόσμου,
ὅστις προστίθεται εἰς τὸν κόσμον τῆς ὕλικῆς
καὶ ζωώδους φύσεως, εἶναι ἀρχὴ τοῦ κόσμου
τῆς ἐπιστήμης, τῆς βιομηχανίας, τῆς καλλιτε-
χνίας, τῆς ἠθικότητος, τῆς κοινωνίας, τῆς πο-
λιτείας, τῆς ἱστορίας. Ταῦτα πάντα συναποτε-
λοῦσι τὸν κυρίως ἀνθρώπινον βίον ἐν τόπῳ καὶ
χρόνῳ.

Τὰ ἀπλᾶ καὶ πασιφανῆ ταῦτα γεγονότα δὲν
ἀρνεῖται ὁ κοινὸς νοῦς, ἀλλὰ παραγνωρίζει ἐνίοτε
ἡ ἐπιστήμη.

Ἐπάρχει τὴν σήμερον ἐπιστημονικὴ σχολή,
ἥτις μεταξὺ ζώου καὶ ἀνθρώπου δὲν βλέπει δια-
φορὰν ἀλλὰ ταυτότητα φύσεως, καὶ διαφορὰν
μόνον βαθμοῦ, πάντα τὰ φαινόμενα τοῦ πνευ-
ματικοῦ βίου τῆς ἀνθρωπότητος θεωρεῖ ὡς ἀ-
ποτελέσματα τοῦ ὕλικου ὀργανισμοῦ, καὶ ἐπειδὴ
ὁ ὕλικός ὀργανισμὸς τοῦ ἀνθρώπου ὀλίγον δια-
φέρει τοῦ τῶν τελειοτέρων πιθήκων, ἡ σχολὴ
αὕτη πιστεύει, ὅτι ὁ ἄνθρωπος καταγάγεται ἐκ τι-
νος πιθήκου, ὅτι ἐτελειοποιήθη βαθμηδὸν καὶ
τελειοποιεῖται κατὰ τινα πάντοτε ἀνώτερον
βαθμὸν, ἀλλ' ὅτι οὐσιαστικῶς ἡ φύσις τοῦ ζώου
καὶ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι μία καὶ ἡ αὐτὴ, καὶ
οὕτω κλειούσα τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὴν ἄβυσσον
τῆν διαχωρίζουσαν τὸ βασίλειον τοῦ ἀνθρώπου
τοῦ βασίλειον τῶν ζώων, τὴν μεγάλην καὶ βί-
βλικὴν διαφορὰν ἥτις ὑπάρχει μεταξὺ τῶν δύο
τούτων κόσμων, καὶ ἂν δὲν δύναται ν' ἀρνηθῇ,
ἐξηγεῖ διὰ τῆς μικρᾶς καὶ σχεδὸν ἀσημάντου
διαφορᾶς, ἥτις διακρίνει κατὰ τὸν ὀργανισμὸν τὸ
ἐντελεστότερον ζῶον τοῦ ἀτελεστέρου ἀνθρώπου.
Καὶ ἐπειδὴ κάτωθεν τοῦ ἐντελεστέρου ὀργανι-

1. Περὶ διαλέκτου καθὸ ἀποκλειστικοῦ γνωρισματος τοῦ
ἀνθρώπου ὅρα τὰς διατριβὰς τοῦ Max-Müller ἐν τῷ Praser
Magazines Μαξίου, Ἰουλίου, Ἰουλίου 1873.

σμού ζώων τινῶν ὑπάρχουσιν ἄλλοι ὀργανισμοὶ ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀτελεῖς μέχρι τῶν ἀοράτων σχεδὸν ζωῶν, ἐν οἷς ἀναφίνεται κατὰ πρῶτον ζωϊκός τις σπινθήρ, ἡ τολμηρὰ αὕτη σχολὴ συμπραίνει, ὅτι πάντες οἱ ὀργανισμοὶ ἐκ τινος πρῶτου παράγονται, ὅτι οὗτος, ἔνεκεν ἰδιαιτέρων περιστάσεων τόπου, χρόνου, συνυπάρξεως καὶ συναγωνισμοῦ, μεταμορφοῦται ἐκθλητὸν εἰς ἕτερον τελειότερον, καὶ οὗτος πάλιν εἰς ἕτερον, καὶ οὕτω καθεξῆς μέχρι τοῦ ἀνθρώπου. Ὡς ἐκ τούτου, κυρίως εἰπεῖν, οὔτε γένη ἀναλλοιώτα ὑπάρχουσιν οὔτε εἶδη, ἀλλ' ἀδιάκοπος μεταμόρφωσις ὀργανισμῶν ἀπὸ τοῦ ἀτελεστάτου μέχρι τοῦ τελειοτάτου, καὶ οὕτω σχέσις ὁμοιότητος, ἣν οὐδεὶς ἀρνεῖται, μεταβάλλεται εἰς σχέσιν παρεργωγῆς, ἣν οὐδεὶς ἀπέδειξε. Καὶ ἐπειδὴ δύσκολον νὰ καταλάβῃ τις ἀκριβῶς πότε καὶ πῶς ἄρχεται ἡ ζωὴ ἐν μέσῳ τῆς νεκρᾶς φύσεως, ἡ σχολὴ αὕτη παραδέχεται τὴν αὐτόματον γένεσιν τῶν ζώων, δηλαδὴ, οὐχὶ πάντοτε ἐκ προηγουμένου ζώου μεταδίδοντος τὴν ζωὴν εἰς ἄλλα ὁμοειδή, ὡς γίνεται σήμερον, καὶ, καθ' ὅλας τὰς μαρτυρίας, ἀπ' ἀρχῆς ἐγένετο, ἀλλ' ἐκ τινος ἀζώου στοιχείου λαμβάνοντος αἴφνης ζωὴν. Γενικεύουσα ἐπὶ τέλους τὰς θεωρίας ταύτας ἡ σχολὴ αὕτη πιστεύει ὅτι ἔλυσε τὸ αἰνίγμα τοῦ παντός, ὅτι μία μόνη ὕλη ὑπάρχει καὶ ἐν αὐτῇ μία μόνη δύναμις, ἐξ ἧς καὶ δι' ἧς τὰ πάντα διὰ μέσου διηκουσῶν ἐξελιξέως (ἐvolution) καὶ προοδευτικῶν μεταμορφώσεων, τῶν ὁποίων, διὰ τινος καθολικῆς ἀρχῆς καὶ οἰοῦναι καθολικοῦ ῥυθμοῦ, ὁρίζει τὴν πορείαν καὶ τὸν νόμον. Οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ λάβωσι γνῶσιν τοῦ τολμηροῦ τούτου συστήματος, οὗ ὁ λεγόμενος Δαρβινισμὸς δὲν εἶναι εἰμὴ ἐν μόνον κεφάλαιον, δύνανται ν' ἀναγνώσωσιν, ἐκτὸς τῶν βιβλίων τοῦ Δάρβιν καὶ τῶν ὁπαδῶν του, τὰ συγγράμματα τοῦ Herbert Spencer ἐπιγραφόμενα *Πρῶται Ἀρχαί, Biologia, Ψυχολογία, Κοινωνιολογία* κλ., ἐν οἷς τὸ σύστημα τοῦτο μετὰ θαυμαστῆς σαφηνείας καὶ πολυμαθείας ἀναπτύσσεται.

Ἀλλὰ τὸ σύστημα τοῦτο εἶναι ἡ ἀλήθεια;

Τὸ σύστημα τοῦτο δὲν εἶναι νέον. Ἀνεφάνη κατὰ τὴν παρελθούσαν ἑκατονταετηρίδα, καὶ εἰς τῶν καθ' ἡμᾶς λογίων εὐρῆκεν οἰοῦναι τὰ πρῶτα σπέρματα αὐτοῦ παρὰ τισὶ τῶν ἀρχαίων. Ἐνυπάρχει δὲ μᾶλλον ἢ ἦττον εὐδιάγνωστον εἰς ὅλας τὰς διδασκαλίας ὅσαι στηρίζονται ἐπὶ μόνῃς τῆς ὕλης καὶ τῆς ἐν αὐτῇ δυνάμει. Οὐδὲ προτιθέμεθα ν' ἀναιρέσωμεν ἐνταῦθα τὸ σύστημα τοῦτο διὰ τῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐπιχειρημάτων δι' ὧν κατασκευάζεται. Ἀλλὰ περιεριστόμεθα νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ὁ παραδεχόμενος αὐτὸ ὀφείλει πρῶτον νὰ γεφυρώσῃ τὴν ἀβυσσον τὴν χωρίζουσαν τὴν κτηνώδη ἐπιχράττειν ἀπὸ τῆς ἀνθρωπίνης. Καὶ μὲν ἡ ἄβυσ-

σος αὕτη δὲν εἶναι κατὰ τοὺς μορφολόγους τοσοῦτον μεγάλη, καὶ ὁ Δάρβιν ἐν τῷ τελευταίῳ πονήματι αὐτοῦ προσεπάθησε νὰ καταδείξῃ ἐν τοῖς ζώοις οὐ μόνον τὰ αὐτὰ νοήματα καὶ αἰσθητήματα τοῦ ἀνθρώπου μὴ ἀρκούντως ἀνεπτυγμένα, ὅμως ὑπάρχοντα, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς θρησκείας τὴν πρώτην ἐμφάνισιν διέκρινεν ἐν τινι πράξει τοῦ κυνός του ἀπέναντι κινουμένου τινός ἀλεξιβροχίου. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα δὲν εἶναι ἐὰν ὑπάρχουσιν ὁμοιότητες, ὅπερ οὐδεὶς ἀμφισβητεῖ, τὸ ζήτημα εἶναι πάντοτε πῶς ὁ πίθηκος ἐγένετο ἄνθρωπος, καὶ πῶς, ἐν ᾧ τοσοῦτον μικρὰ διαφορὰ ὑπάρχει κατὰ τὸν ὀργανισμὸν μεταξύ τῶν δύο τούτων ὄντων, ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ σημεῖον, ἀφ' οὗ ἄρχεται νέα σειρά θαυμασίων γεγονότων, ἅτινα οὐδῶλος ὑπάρχουσιν ἐν τῇ ἱστορικῇ ζωῇ τῶν κτηνῶν. Ὁ παραδεχόμενος τὸ σύστημα τοῦτο ὀφείλει προσέτι νὰ πληρώσῃ πολλὰ ἄλλα χάσματα ἐν τῷ γενεαλογικῷ δένδρῳ τοῦ Δαρβινισμοῦ,¹ καὶ νὰ πληρώσῃ αὐτὰ οὐχὶ δι' ἀπλῶν ὑποθέσεων καὶ εἰκασιῶν, ὡς συνήθως γίνεται, ἀλλὰ διὰ γεγονότων θεσπιῶν καὶ ἀναντιρρήτων. Ὀφείλει πρὸς τούτοις νὰ συμβιβάσῃ τὰς ἀναριθμήτους καὶ ἀτελευτήτους ταύτας μεταμορφώσεις μὲ τὸν χρόνον, τούτεστι μὲ τὴν ἡλικίαν τῆς ὑδρογείου σφαίρας, οἷα ὁρίζεται ὡς ἐγγίστα ὑπὸ τῆς γεωλογίας καὶ τῆς ἀστρονομίας.² Ἐπὶ τέλους καὶ πάσας τὰς εἰκασίας καὶ ὑποθέσεις τῶν Δαρβινιστῶν ἐὰν παραδεχθῶμεν, μένει πάντοτε ἀνεξήγητον τὸ μυστήριον τῆς ζωῆς. Πῶς ἐν μέσῳ τῆς νεκρᾶς ὕλης ἀνεφάνη κατὰ πρῶτον ἡ ζωὴ. Ἡ θεωρία τῆς κρυσταλλώσεως δὲν ἐπαρκεῖ εἰς τὴν ἐξήγησιν ταύτην. Ἡ δὲ ὀργανικὴ λεγομένη χημεία ἀνέλυσε τὰ συστατικὰ τῆς ζωϊκῆς ὕλης, καὶ συνεδύσεν αὐτὰ ἐκ νέου, ἀλλ' οὔτε ζωὴ οὔτε ἐν μόνον ὄργανον προέκυψεν ἐκ τῶν χωνευτηρίων τῆς. Ἐὰν δὲ περιορίσωμεν τὰς παρατηρήσεις μας εἰς μόνον τὴν πνευματικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀνθρώπου, ἀπομένει πάντοτε νὰ ἴδωμεν πῶς αἱ θεωρίαι αὗται τῆς ὕλης καὶ τῆς ἀνάγκης συμβιβάζονται μὲ τὴν ὑπαρξίν τῆς ἐν ἡμῖν ἐνόητος, ἥτις εἶναι τὸ κέντρον καὶ τὸ θεμέλιον τοῦ ἐν ἡμῖν πνευματικοῦ βίου καὶ ἀντίκειται πρὸς τὴν ἔκτασιν, ἥτις εἶναι ὁ ἀχώριστος τῆς ὕλης χαρακτηρ, πῶς συμβιβάζονται μὲ τὴν ὑπαρξίν καὶ τὴν ιδέαν τῆς ἐν ἡμῖν ἐλευθερίας, ἀντικειμένης ἐπίσης πρὸς τὴν ἐν τῇ ὕλῃ ἐπικρατούσαν ἀνάγκην. Μέχρι οὗ δὲν λύονται πᾶσαι αἱ ἀνωτέρω ἀπορίαι, δικαιοῦμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὰς μεταμορφολογικὰς διδασκαλίας ὡς εἰκασίας, καὶ μὲν σοφὰ καὶ εὐφρεῖς καὶ περιε-

1. Ὅρα τὸ σοφὸν σύγγραμμα τοῦ C. R. Bree An exposition of fallacies in the hypothesis of Mr Darwin.

2. Ὅρα Astronomy and Geology compared ὑπὸ τοῦ λόρδου Br. nathwaite, καὶ πρὸς τοῦτο: Edimburg Review τοῦ Μαΐου 1873, L'Espèce humaine par Quatrefages καὶ τὰ τελευταῖα ἄρθρα τοῦ Blanchard ἐν τῇ Revue des deux Mondes.

χούσας ἀληθείας τινάς, ἀλλὰ μὴ ἀποτελούσας θετικὴν καὶ βεβαίαν ἐπιστήμην.

Ἴνα δὲ ὑποδείξωμεν τὴν πηγὴν τῶν παρεκτροπῶν τούτων καὶ προφυλάξωμεν τὴν νέαν γενεάν τῆς φθοροποιᾶς τάσεως τῶν ἐξ αὐτῶν θεωριῶν, ἐν αἷς ὑπὸ τὴν φαινομένην ἀπλότητα καὶ λογικότητα ὑποκρύπτεται ἡ παραλογωτέρα σύγχυσις καὶ ὁ πλέον αὐθαίρετος δογματισμὸς, ἐπιτραπήτω ἡμῖν νᾶ ὑπομνήσωμεν, ὅτι βᾶσις πάσης ἐπιστήμης εἶναι τὸ προπατορικὸν δόγμα: γνῶθι σαυτὸν, ὅτι δηλαδὴ ἡ ἐπιστήμη δὲν ἐρχεται κάτωθεν καὶ ἔξωθεν, ἀλλ' ἐντὸς ἡμῶν καὶ ἐξ ἡμῶν, ὅτι πᾶσα ἐπιστήμη εἶναι σύνολον ἰδεῶν, καὶ πᾶσα ἰδέα εἶναι φαινόμενον ψυχολογικόν, τὸ ὁποῖον διὰ μόνης τῆς συνειδήσεως γνωρίζομεν καὶ δι' αὐτῆς δυνάμεθα νᾶ μελετήσωμεν, ὅτι καὶ τὰ ἐκτὸς ἡμῶν διὰ τῶν ἐντὸς γίνονται ἡμῖν νοητὰ καὶ καταληπτὰ, ὅτι ἡ ἐν ἡμῖν συνείδησις εἶναι πρὸ πάντων συνειδήσις τοῦ ἐν ἡμῖν λόγου, καὶ ὅτι μόνον διὰ τοῦ λόγου, ὡς ἐλέγομεν ἀπ' ἀρχῆς, δυνάμεθα νᾶ κρίνωμεν περὶ τῆς φύσεως ἐκάστου πράγματος, τοῦ αἰτίου αὐτοῦ καὶ τοῦ τέλους. Ἐντεῦθεν πρώτη ἐπιστήμη, ἥτις μελετῶσα τὰ ἐν ἡμῖν ἀνακαλύπτει τὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς νόμους τῆς νοήσεως καὶ τῆς πράξεως, καὶ διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ ἐν ἡμῖν λόγου προσπαθεῖ νᾶ κατανοήσῃ τὸν λόγον τῶν ὄντων.

Πῶς δὲ ἡ ἐπιστήμη αὕτη μορφοῦται, ἐκ τίνων μερῶν συνίσταται, καὶ πῶς ἐκ τῆς πρώτης τύτης ἐπιστήμης πηγάζουσιν αἱ ἄλλαι καὶ ὑπ' αὐτῆς ῥυθμίζονται, περὶ τούτων θέλομεν διαλάβει ἐν τοῖς ἐπομένοις.

*Εἶσαι συνέχειν.

II. ΒΡΑΪΛΑΣ.

Πρὸ διακοσίων ἐτῶν ὁ Λεϊβνίτιος θεωρεῖ δυνατόν τὴν συγγένειαν πᾶσῶν τῶν γλωσσῶν εἰς μίαν παγκόσμιον, ἣς ὑπαρχούσης αἱ κοσμοπολιτικαὶ ἀρχαί, ἡ ἐνοποιήσις δηλονότι τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, εὐχερῶς θὰ ἐπραγματουήτο. Ἀλλ' ἡ ἐπιμελής ἐξέτασις τοῦ σχηματισμοῦ τῶν γλωσσῶν καὶ τοῦ πνεύματος αὐτῶν κατέδειξεν ὅτι πᾶσα γλώσσα ὑπέκειτο ἀναποδράστως εἰς ποικίλας τροποποιήσεις καὶ ἀλλοιώσεις παρ' ἐκάστῳ λαῷ, καὶ ὅτι ἐπομένως ἡ δημιουργία γλώσσης κοινῆς πᾶσι τοῖς λαοῖς ἦν ἐντελὴς ἀδύνατος. Παραπλήσιας ταῖς θεωρίαις τοῦ Λεϊβνίτιου εἰσὶν αἱ περὶ πασι γλώσσαις, ἥτοι περὶ τῆς μεθόδου, δι' ἣς πάντα τὰ εἶδη θὰ μετεγερρίζοντο τὰ αὐτὰ σημεῖα πρὸς ἕκαστον τὸν ἐνονοῦν, καίτοι διὰ λέξεων διαφόρων ὅ ἀνεγίνωσκον ταῦτα πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ κατορθωτοῦ τῆς πασιγλωσσίας ἐφέρετο ἡ χρῆσις τῶν αὐτῶν χαρακτήρων πρὸς γραφὴν τῶν ἀριθμῶν παρὰ τοῖς πεπολιτευμένοις λαοῖς, πρὸ τίνων δ' ἐτῶν μόλις Σουηδὸς τις ἐπειράθη νᾶ ὑπαγάγῃ εἰς σύστημα τὰς θεωρίας ταύτας καὶ λεξικὸν πασιγλωσσικὸν νᾶ καταρτίσῃ. Ἀλλὰ τὸ ἀδύνατον τῶν τοιούτων θεωριῶν εἶναι πρόδηλον, καὶ οὐδεὶς νομίζομεν, θύναται σπουδαίως περὶ ταύτας ν' ἀσχοληθῇ, ὅτι ἀληθεύει περὶ τοῦ στενωπώτου κύλου τῶν ἀριθμῶν δὲν θύναται νᾶ ἐφαρμοσθῇ ἐπὶ τοῦ ἐυρυτάτου καὶ ἀπεριόριστου τῶν ἰδεῶν κράτους. Ἡ ἀνθρωπότης δὲν θύναται νᾶ ἐπανέλθῃ πλέον εἰς τὸ ἰδεογραφικὸν τῶν Αἰγυπτίων καὶ τῶν Σινῶν σύστημα, ὅν ὅτε ἐπὶ τοσοῦτον ἐπληθύνθησαν αἱ γνώσεις, καὶ ἡ διὰδοσις αὐτῶν πρέπει νᾶ ἦναι ταχέως.

*Ἀλλ' ἡ ἀνάγκη ἐπικρατήσεως μιᾶς γλώσσης κοινῆς τοῖς ἐπιστήμοις ἐστὶ προφανής, ὁ γράψας τὴν κατωτέρω πραγματείαν, διακεκριμένως ἴδιος βοτανικός, καταδείκνυσι

τὴν ἀνάγκην ταύτην καὶ τοὺς λόγους ὧν ἔνεκεν ἡ λατινικὴ γλώσσα ἐπεκράτησεν ἄλλοτε καὶ μετ' αὐτὴν ἡ γαλλικὴ, ὑποστηρίζων δι' ἀρκούντως πειστικῶν ἐπιχειρημάτων τὴν μέλλουσαν ἐπικράτησιν τῆς ἀγγλικῆς. Περὶ τοῦ αὐτοῦ ζητήματος πραγματευθέντες ἕτεροι, ὑπεστήριξαν ὅτι ἡ ἑλληνικὴ συνοεῖ πάντα τὰ προύδικα, τὰ ἀπαιτούμενα ὡς γίνῃ δεκτὴ ὡς γλώσσα διεθνῆς. Καὶ ἀναντιρροῦτως ἡ ἑλληνικὴ ἔχει πλοῦτον λέξων μείζονα πάσης ἄλλης γλώσσης, πληροῦσα οὕτω πᾶσῶν τῶν ἐπιστημῶν τὰς ἀνάγκας, ἡ δὲ κομψότης καὶ ἁρμονία, ὧν ἐστὶν ἐπιδεκτικὴ, συνηγοροῦσι σπουδαίως ὑπὲρ ταύτης. Ἀλλ' ἀπ' ἑτέρου ὁ συνθετικὸς αὐτῆς χαρακτήρ, ἀσυμπίδαστος πρὸς τὸ ἀναλυτικὸν πνεῦμα τῶν νεωτέρων γλωσσῶν, τὸ τῆς συντάξεως πολυπλοκὸν καὶ πολλὰ ἄλλα κωλύματα καθιστοῦσιν ἀδύνατον τὴν ἐπικράτησίν της· ἡ νῦν δὲ παρ' ἡμῖν ἐν χρῆσει νεωτέρα τῆς ἑλληνικῆς φάσις, καίτοι ἀναλυτικὴ οὕσα καὶ ἀπλουστερα τῆς ἀρχαίας, οὕτε κεκλονισμένη εἶναι, οὐδὲ ἄριστόν τι καὶ ὁμοιοῦδες ὅλον ἀποτελεῖ, ἕνεκα τῆς τάσεως πολλῶν τῶν ἡμετέρων πρὸς ἀφομοίωσιν μετὰ τῆς ἀρχαίας, προσεργουμένη μὲν ἐξ ἐνθουσιώδους ἔρωτος τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ μεγαλείου, ἀλλ' ἀποδεικνυούσης ἀγνοίαν τῶν κυριωτέρων νόμων τῆς διαπλάσεως καὶ ἀναπτύξεως τῶν γλωσσῶν. Ἐκτὸς ὁμοίως τούτου ἡ καθ' ἡμᾶς ἑλληνικὴ στερεῖται τῶν τριῶν πρωτίτων ὄρων, τῶν ἀναποφεύκτων πρὸς ἐπικράτησιν γλώσσης τινός, ἥτοι ἐξόχων συγγραφέων, μεγίστης γλῶσσης ἀνθρώπων ὁμιλούντων ταύτην καὶ πολιτικοῦ μεγαλείου τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους. Μακρὸς λοιπὸν μακρότατος θὰ παρέλθῃ χρόνος μέχρις οὗ ἡ ἰδέα περὶ παραδοχῆς τῆς ἑλληνικῆς ὡς γλώσσης διεθνούς πραγματοποιηθῇ, ἔαν πραγματοποιηθῇ ποτε!

*Ἐν Μονάχῳ.

N. Γ. Π.

ΤΙΣ ΕΣΤΑΙ Η ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΑ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ Κ' ΑΙΩΝΑ

[Ἐκ τοῦ συγγράμματος Histoire des sciences et des savants τοῦ κ. Alph. de Candolle.]

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀναγεννήσεως οἱ παιδευμένοι ἄνδρες καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην ἐποιούντο χρῆσιν τῆς λατινικῆς. Ἡ ῥωμαϊκὴ ἐκκλησία διετήρησε τὴν γλώσσαν ταύτην ἐπιμελῶς, οὐδεμίαν δὲ τῶν ζώσῶν γλωσσῶν κατεῖχεν ἔτι φιλολογίαν ἀρκούντως πλουσίαν ὡς πρὸς ταύτην συναγωνισθῆ. Βραδύτερον ἡ μεταρρυθμίσις ἔθροικε τὸν δεσμόν τῆς ῥωμαϊκῆς ἐνότητος. Ἡ ἰταλικὴ, ἡ ἰσπανικὴ, ἡ γαλλικὴ, ἡ ἀγγλικὴ κατέστησαν ἀλληλοδιαδόχως κανονικὰ ἰδιώματα, εὐμοιροῦντα παντοειδῶν φιλολογικῶν προϊόντων. Τέλος δὲ, πρὸ ὀγδοήκοντα ἡ ἐκατὸν τὸ πολὺ ἐτῶν, ἡ φυσικὴ τῶν ἐπιστημῶν πρόσδος κατέστησεν ἐπαισθητὸν τὸ ἀκατάλληλον τῆς λατινικῆς, γλώσσης νεκρᾶς, ἄλλως δὲ καὶ ἥμισυ σαφοῦς, ἕνεκα τῶν ἐν τῇ συγτάξει αὐτῆς ἀναστροφῶν, τῶν ἀποκοπῶν λέξεων καὶ τῆς ἐλλείψεως ἄρθρου. Ἡν ἀνάγκη διὰδόσεως τῶν ὁσημέραι πληθυνομένων ἀνακαλύψεων ἦν ἀνάγκη προσέτι ἀναπτύξεως καὶ συζητήσεως τούτων εὐχερῶς, μὴ ἐμποδιζομένης ἐκ τῆς δυσκολίας τῆς ἐξευρέσεως τῶν καταλλήλων λέξεων. Πάντα ταῦτα τὰ αἴτια ἐπέδρασαν πρὸς παραδοχὴν τῶν νέων γλωσσῶν ἐν τῇ πρακτικῇ τῶν πλείστων ἐπιστημῶν. Ἐξαιρετικὴ μόνη ἡ φυσικὴ ἱστορία, ἥτις ποιεῖται ἔτι χρῆσιν τῆς λατινικῆς, ἀλλὰ μόνον ἐν ταῖς περιγραφαῖς, ἥτοι ἐν μέρει εἰδικῶ καὶ τεχνικῶ ὕλως, ἐν ᾧ ὁ ἀριθμὸς τῶν λέξεων εἶναι περιορισμένος καὶ ἡ σύνταξις κανονικωτάτη. Κυρίως δ' εἰπεῖν, οἱ φυ-